Бюгюн жыйырма тогъуз къыралдан элли юч тиширыу шахматчыла сынашыуну башлайдыла

2008 жыл, 29-чу АВГУСТ, БАЙРЫМ КЮН. № 169 (18020)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

Алгъышлауда

Усталыкъларын, чыныгъыулукъларын да кёргюзтюрге онг табарыкъдыла

Шахматладан тиширыуланы араларында дуниясы чемпионатын къурагъанлагъа, алагъа къатышханлагъа эмда къонакълагъа.

Шахматладан тиширыуланы араларында дуниясы чемпионатын къурагъанланы, алагъа къатышханланы эмда къонакълаиы жюрегимден къызыу алгъышлайма. Бизни къыралда быллай уллу эм даражалы эришиулени бардырыу Россейни атлары айтылгъан адамлары эм хорламлары бла бай болгъан шахмат школуну сыйы-намысы уллу жюрюгенине дагъыда бир кере шагъатлыкъ этеди.

Бу юнледе Къабарты-Малкъар дуниясы бек кючлю гроссмейстерлерин къонакъгъа алады. Алагъа тюзлюк бла бардырылгъан эришиуледе кеслерини кючлерин сынагъа, усталыкъларын, чыныгъулукъларын да кёргюзтюрге тюшерикди. Дуния биринчилик спортну бу аламат тюрлюсюн сюйгенлеге чынтты байрамгъа айланырыгына, халкъла аралы байламлыкъланы айныгыугъа бла кючлендириуге себеллик этеригине бир ишеклигим жокъду.

Эришиулеге къатышырыкъла жетишимли болурларын, алагъа къарарыкъла уа акъыл бла байламлы ариу оюндан къуунырларын сюйгеними билдиреме.

Россей Федерацияны Президенти Дмитрий МЕДВЕДЕВ.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.Б.КАНОКОВХА.

Хурметли Арсен Баширович!

Шахматладан тиширыуланы араларында дуниясы чемпионатын къурагъанланы, алагъа къатышханланы эмда къонакъланы жюрегимден къызыу алгъышлайма. Чемпионат компьютерлени, информация технологияланы ёмюрюнде адамны акъылы бла жаратылгъан шахмат оюн ариулай къалгъанын энтта да бир кере кёргюзтюрюкдю.

Бу иш бек къуралыулу, бийик спорт даражада, шуёхлукъ, бир бирни ангылау халда бардырыллыгына толусунлай ийнанама. Эришиуге къатышханла, кёп къыралланы келечилери Север Кавказны тамашалыкъ табиигъатын кёрлюклерине, аны адамларыны къонакъланы сюйгенлерин, алагъа къалай жарыкъ тюбей билгенлерин да сезериклерине ышанама.

Дунияны Нальчикде жыйылгъан бек кючлю шахматчыларына алгъыш эте, ала спортда, чыгъармачылыкъ ишлеринде да уллу хорламлагъа жетсинле, насыплы, ырахматлы болсунла, дейме.

Россей Федерацияны Федеральный Жыйылыуыну Федерация Советини Председатели Сергей МИРОНОВ.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.Б.КАНОКОВХА.

Шахматладан тиширыуланы араларында дуниясы чемпионатын къурагъанланы, алагъа къатышханланы эришиуле ачылгъанлары бла алгъышлайма. Жер жюзюню тюрлю-тюрлю къыралларыны шахматчыларыны чемпионатха къатышханлары халкъла аралы шахмат байламлыкъланы чеклерин биютюнда кенгертирге онг берликди. Тиширыуланы шахматладан чемпионатлары бу оюнну жайылыууна, дуния шахмат сообществода Къабарты-Малкъар Республиканы даражасын кётюрюуге себеллик этеригине ийнанама.

Эришиулеге къатышыырыкъла кеслерини усталыкъларын кёргюзтюрюклерине ышанып, спортда уллу жетишимлеге жетерлерин сюйгенини билдиреме.

Хурмет бла, Россей Федерацияны Юг федеральный округда толу эркинликли келечиси Владимир УСТИНОВ.

Дунияны бек фахмулу, ариу эм акъыллы шахматчы тиширыулары - Нальчикде

Тюнене Къабарты-Малкъарны ара шахарында Жашил театрда тиширыуланы араларында шахматладан дуниясы чемпионаты къуучнчы халда ачылгъанды. Ол Атажукин атлы паркда Трек кёлде сейирлик театр представление бла башланнганды.

Сахнагъа жыйырма тогъуз къыралны байракъларын кётюргенден сора, уллу шахмат байрамны ача, Къабарты-Малкъарны Президенти, чемпионатны къуру комитетини башчысы Арсен Каноков чемпионатны мында бардырыргъа оноу этгенлери, анга хазырланыргъа болушханлары ючюн РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары, Россейни шахматла федерациясыны президенти Александр Жуковха эм ФИДЕ-ни эм Къалмыкъ Республиканы Президенти Кирсан Илюмжиновха ыразылыгъын билдиргенди.

Александр Жуков Жашил театрда жыйылгъанлагъа айланып сёлеше, шахматланы тарыхында алыкъа бир турнир да кесини ачылыуында спортну бу тюрлюсюн сюйген быллай бир адамны жыйыргъанын чертгенди. «Ол аламатды. Халкъла аралы шахмат Федерация Россейде дунияны чемпионатын бардырыргъа деген тилек бла келгенлеринде, алагъа эркинлик бере, тюз оноу этгенибизге сокъуранмазлагъыбызгъа ийнанама», - дегенди ол. Нальчик, Кавказ шахмат картада жангы ачылгъан жерледен бири болгъанын да белгилегенди Жуков.

Бызы бла ол эришиулеге къатышханлагъа Россейни Президенти Дмитрий Медведевни обращениясын окъугъанды.

ФИДЕ-ни эм Къалмыкъ Республиканы Президенти Кирсан Илюмжинов, халкъла аралы шахмат федерацияны башчылары Нальчыны чемпионатны бардырыуну юсюнден бир ненча заявкагъа къаргъандан сора сайлагъанларын чертгенди. «Акъыл бла ариулукъ дуниясы сакъларыкъдыла, дейдиле. Биогюн а Нальчикде дуниясы бек фахмулу, ариу эм акъыллы тиширыулары жыйылгъандыла», - дегенди Илюмжинов.

Андан сора чемпионатны баш арбитри Жужа Вероци жеребьёвканы бардыргъанды. Анга кёре, дуниясы шёндюгюо чемпионкасы, къытайлы шахматчы Сю Южуа акъ фигурала бла ойнарыгъы тохташирылгъанды.

Уллу шахмат байрамны ачылыуу сейирлик концерт программа бла эм фейерверкле бла бошалгъанды.

ОСМАНЛАНЫ Айшат.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.Б. Канокovну республиканы билим бериуде ишлегенлерини август кенгешлерине къатышханлагъа

ОБРАЩЕНИЯСЫ

Багъалы шуёхла!

Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериуде ишлегенлерини август кенгешлерине къатышханланы жюрегими тереninден алгъышлайма. Бу педагог кенгеш, жангы окъуу жылны башланыргъа юч-къарыу бере, хар замандa да Билимни июнюн байрамларыны аллында бардырылады. Республиканы билим бериу системасыны проблемалары бла жетишимлери ишни ма ол кезиуондe тиширгенди.

Бютюнда бегирек биогюнлюкде билим бериуню системасы «жангы» деген сёз бла бир кибик магъанада ангылашына барады: жангы шёндюгюолю школла, жангы инновация илму эм социальный программала, жангы окъуу оборудованиe, педагогланы иш хакъларын тёлеуню жангы системасы, билим бериуню битеу даражаларында жангы стандартланы кийириу да узакъгъа созуллукъ иш тюйюлдю.

Бу затланы барысы да биогюнлюкде эскича окъургъа эмда окъутургъа жарамазлыгъын кёргюзтедиле. Жашау бир жерде тохтап турмайды, алай эсе уа, билим бериуню системасы да жангы болургъа керекди. Россейни 2020 жылгъа дери айныуну стратегиясында адамны капиталына, адамны айныууна салынган инвестициягa бек уллу миллет магъана берилген ишге саналгъандыла. Баш магъаналны тутхан, адамны онгларын качествосуна себеллик этген, общественну айныуну болумун бла динамикасын кёргюзтген шарт билимди. Аны себелли общественну шёндюгюолю изленлерин, инсанны бла урунуну рыногуну сураулярын эсге алыу бла билим алыргъа онг болурун, аны качествосун бла хайырлылыгъын жалчытырыкъ болумланы бла механизмлени къураy жаны бла ишни кючлендирирге керекди.

Арт кезиуледе билим бериуню системаларда эслеирча иги атламла эсленеди. Алыкъа проблемала кёп болгъанларына да къарамай, адамланы кёбюсю башланнган тюрлениуле бек керек болгъанларына бла аланы тамамларгъа къолдан келлигине ийнанганлыла эмда билим бериуню жангыртыугъа киришгендиле.

Бизни битеу педагог сообществобуз анга салынган борчну магъаналылыгъын ангыларгъына эмда ол оъгурлу ишни толтурур ючюн, битеу кючюн салыр юкериширигине ийнанама. Республиканы уллу интеллект потенциалын къурар ючюн, биз кесибизни жаныбыздан педагоглагъа, окъуучулагъа бла студентлеге керекли бек тап болумла болурлары ючюн, битеу къолдан келгенни этебиз эмда этерикбиз.

Жангы окъуу жыл башланыргъа аз заман къалгъанды. Билимни кюню кёпллеге оъгурлу башламчылыкъланы, таукел сынаулары, жангычылыкъланы бла махтауу ишлени белгисине айланнганды. Алай Билимни кюню жаланда байрам болуп къалмай, ол биогюнлюкде жетишимли болур ючюн, битеу кючюн салыргъа керекли сын да эсге тюшюрген кюндю, дерчады.

Окъутуланы бла окъутханлы битеу барысын да бу аламат байрам бла жюреги мин тереninден алгъышларгъа, жарыкъ кёллюле, этген муратларына жетер ючюн, тири къармашыучула, кёп билирге итинучюле, жашаргъа эмда бизни сабийлеребизни окъутургъа тынч боллукъ билимни сизни биргегизге уллу жюгю болурларын сюйгеними билдиреме. Сизни жыйылыугъ-гъуз къыйматлы болуруна эмда хайырлы оноула этилирлеринe да толу ийнанама.

Тюбешиу

Сергей БАГАПШ: «Сиздeн бла Россейден уллу шуёхларыбыз жокъдула бизни»

Энди жалынчакъсызлыгъы къабыл этилген Абхазия Республиканы Президенти Сергей Багапш тюнене Къабарты-Малкъаргъа келгенди. Ол КъМР-ни Правительствону юйюнде республиканы Президенти Арсен Каноков, Правительствону членлери, тюрлю-тюрлю ведомстволаны башчылары бла тюбешгенди.

Жыйылыуну ача, Арсен Каноков къарындаш республика жалынчакъсыз жылланы аны башчысы биринчи болуп Къабарты-Малкъаргъа келгенин чертгенди. Ол Сергей Багапшны, Абхазияны битеу халкъын да аланы жашаулаурында бу юнледе болгъан тарых магъаналы иш бла алгъышлагъанды . «Къыйын токъсанынчы жылланы биз алыкъа унутмагъабыз,- дегенди Арсен Баширович.- Ол заманда Абхазиягъа чабыуллукъ этилген эди. Эки жылны къаты кюреш баргъанды, алай абхазлы халкъ хорлагъанды. Ол жылланда биз барыбыз да анга болушур ючюн, къубулгъан келгенни аямагъанбыз. Артда иш да Грузия анга бир юкн да тынчлыкъ бермегенди. Энди уа Юг Осетиягъа чапды. Россей къошулмаса эди, Абхазия бла болугъу да алай эди. Аны себепли биз Россейни башчыларыны этген оноуну толусунлай къабыл кёребиз.

КъМР-ни Президенти республиканы халкъыны атындан, кеси энчи да абхазлы халкъны бла аны башчысын энтта да бир кере алгъышлагъанды, энди бир заманда уруш болмазын, ол айнырын, кючлене барырын сюйгенин билдиргенди. «Анга Абхазияны хар жаны бла да уллу онглары болгъанларына толу ийнанып-ма,-дегенди Арсен Каноков.- Ма биогюн биз бардыргъан сёлешиуледе бирге ишлеуню, тюрлю-тюрлю байламлыкъла жюрютюню юсюнден келишгенбиз.Бизни сартын, арабызда хайырлы халла жюрютюрге хазырбыз. Ол жаны бла да ачылгъан онгла КъМР-гe, Абхазиягъа да хайырлы болмай къалмаз тюйюлдюле».

Ахыры 2 -чи бетдеди.

2-чи бет

Эм башха окъуучуну сейирин салабыз

2-чи бет

Ахшы тёрелеribизге таяныр

3-4-чю бетле

Келир ыйыкъгъа

TV-ны, радиону

ПРОГРАММАЛАРЫ

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

«Мында тынчды, ариуду, не да тапды»

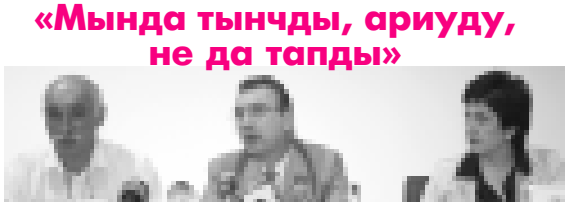

Пресс конференция баргъан кезиу.

Тюнене «Синдика» кънокъ юйде шахматладан тиширыуланы араларында дуниясы чемпионатны пресс-секретары Питер Райгани журналистле бла тюбешгенди. Ол чемпионат къалай бардырыллыгъыны юсюнден тынгылы хапар айтханды, журналистлени сорууларына да жууапла бергенди. Ала уа кёп болгъандыла.

Басмада ишлегенле артыкъда бек гюржюлю шахматчыла келгенлерин бла къалгъанларын бизлирге сюйгендиле. Алагъа Питер Райгани былай жууаплагъанды: «Гюржюлю шахматчы тиширыуланы биз бир ненча кере чакъырып кёргенбиз. Ала къаугъалы жерге жууукъ болгъан республикагъа барыргъа сюймейбиз деп, сыптау эттендиле. Алай биз мында да хал бек тынчлыкълы болгъанына шагъатлыкъ эттен шартланы алагъа юлгюге кёргюзтгенбиз. Болсада, эштада, ала бирлени сёзлерине къаргъан болурла. Аланы араларында бери келирге ыразылыкъларын бергенле да бардыла.

Белгили америкалы шахматчы Катрин Рохонян алгъа келирге унамай тура эди да, къалай бла келгенди деп соргъанла да болгъандыла. Питер айтханнга кёре, америкалы къызны анасы жарбермей тургъанды. «Жангыз къызымы урушха жууукъ жерге иерик тюйюлме»,- деп. Алай биз аны бла бир ненча кере сёлешиуле бардыргъанбыз, аны да мында аллай къайгы болмагъанына ийнандыргъанбыз.

Журналистле чемпионат бла байламлы дагъыда кёп ишлеге эс бургъандыла. Сёз ючюн, биогюнлюкде шахмат эришиулеге къатышыргъа къаллай бир адам келгенди? Саугъала ючюн а къаллай бир ахча берилликди?

Дунияны чемпионатын бардырыргъа Нальчик къалай бла сайланнганды? Биз Къабарты-Малкъарны ара шахарында ненча кюн турасыз, аны жаратамысыз?

Пресс-службаны таматасы биогюнлюкде республикагъа шахматчыладан 53 адам келгенин билдиргенди. Аланы араларында узакъ эм жууукъ тыш къыралладан келечиле да кёпдюле. Хорлагъанга эм алчы жерлеге чыкъгъанлагъа саугъалагъа берирге бек кёп ахча тохтащдырылгъанды.

Нальчикни уа нек сайлагъанбыз? Биринчиден, мында тынчлыкълыды, ариуду, хар зат да тапды, транспорт да тынгылы жорюйдю. Экинчи сыптау ахча бла байламлыды. Сизни республикагъызны Президенти анга барысындан да кёп ырысхы бёлгенди. Бек башы уа – Къабарты-Малкъарны халкъыны къонакъбайлыгъы тартханды бизни бери. Мында тургъан кюнлеримде алыкъа битеу шахарны кёрюп чыкъмагъанма. Алай кёрген жерлерими уа бек жаратханма.

Ахырында Питер Райгани журналистлеге ыразылыгъын билдиргенди. Биз биргe бу чемпионатха хайырлы иш этеригибизге бир ишеклигим жокъду, дегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият
Суратны автор алгъанды.

Устазланы август кенгешлери

Билим бериуде тюрлениуле аны качествосу бла байламлыдыла

Бараз кюн Нальчик шахарны школларыны, къошакъ билим берген учрежденияларыны, башланнган школ-сабий садларыны устазларыны август кенгешлери болгъанды. Аны ишине КъМР-ни Парламентини Председательини заместители Людмила Федченко, билим бериу эм илму министри Сафарби Шхагапсоев, Нальчик шахарны прокурору Анатолий Тхагапсоев эм башхала къатышхандыла.

Нальчыкни билим бериу департаментини башчысы Тимур Мальбахов, жыйылгъанланы аллында сёлеше, озгъан 2007-2008 окъуу жылда департамент бардыргъан иш билим берген учреждениля, устазла, «Билим бериу» миллет проектни жашауда бардыра, тюрлю-тюрлю конкурслагъа къатышыргъа онгла къурагъанын белгилегенди.

Ол билдиргенге кёре, кеслерини окъутуу-юйретиу процесслерине инновация технологияланы къошхан школланы арасында ючючю, тёртючю эм тогъузунчу номерли школла алчыла болгъандыла. Алтынчы эм жыйырманчы номерли битеулю билим берген школлагъа республиканы бюджетинден болушлукъ этилгенди, онсегиз педагог «Бек иги устаз» деген конкурсда хорлагъанды.

-«Билим бериу» деген проект жашауда бардырылып тебиregенли, -дегенди докладчы,-школарны школларыны специализацияланнган кабинетлерине жангы оборудованияны 34 комплекти алынганды, 54 билим берген учреждения да столованы оборудованиялары алышындырылгъандыла. Миллион сом грантла алгъан школланы окъуу-материал базалары кючленгендиле.

Ахыры 2 -чи бетдеди.

Сергей БАГАПШ:

«Сиздеп бла Россейден уллу щёхларыбыз жокъдула бизни»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Абхазияны Президенти Сергей Багапш анга, Къабарты-Малкъарны битеу халкъына да жюрек ыразылыгъын билдиргенди. Бери бош алай эсине тюшюп келип къалмагъанын чертгенди. «Сочиде окъуна Арсен Канков бла тюбеширгес, экономика байламлыкъларыбызны юсюнден сёлеширгес келишген эдик да, алай этдик. Биз къадар байламлы этген республикала, халкъла бла да мынлан ары да бирге ишлерикбиз»,-дегенди ол.

Бу юнледе Абхазияда болгъан халны юсюнден айта, аны Президенти: «Сухумиде шёндю бола турган къуучны сиз бир кёрге эдигиз,-дегенди.-Аны бла бирге бир къыйын заманыбызда бизге таянчакълыкъ этгенлени, эркинлигибиз ючюн жан бергенлени, ол санда Къабарты-Малкъардан келген жигитлени да эсгергенбиз. Сизден бла Россейден улуу щуёхларыбыз жокъдула бизни».

Бизни республикагъа келгенини сыйтлаярын ангылата, Сергей Багапш ол бек алгъа экономика байламлыкълаяны къурау болгъанын чертгенди. «Биз энди жалыянчакъсыз болгъанбыз, бирге ишлеую къурарга, бизнесни айныгырга керекбиз. Аны ючюн а курорт, транспорт, жолла жаны бла да бизни уллу онгларыбыз бардыла. Биз Европа жанына къарамайбыз, бизни партнёрларыбыз ма мында, къатыбызда дылла»,-деп белгилегенди.

Абхазияны бла Юг Осетияны жалынчакъсызлыкъларын къабыл кёрюнюю юсюнден Россейни онуучна багъа биче, Сергей Багапш ол РФни Президенти Дмитрий Медведевни жигитлигини, сёзюне кертичи бола билгенини хайырындан болгъанын чертгенди. «Энди биз башха къыралла да жалынчакъсызлыгъбызны къабыл кёрюрча этерге керекбиз,-дегенди ол.- Аны ючюн а битеу дуния да сейирге къалырча, хау была уа эркин жашаргъа тиймешлиди дерча, къырал, чынты демократия къырал кърургъа керекбиз».

Жууукъ заманда тамамланылыкъ ишлени юслеринден айта, Абхазияны Президенти шёндю чекле бегитиле тургъанларын билдиргенди. «Россей бла дипломат байламлыкъла кърал байламлыкъбыз,-дегенди.- Энди биз чынты къыярбыз. Алай эсе уа, хар атламлыбыз, хар ишибиз ючюн да жууаплыбыз. Анга кёре борчларыбыз да кёп боллукъларын анълайбыз».

Сергей Багапш кавказ халкълада кьонакъ биринчи кере кире эсе юйге, ол этген алгъыш толмай кьалмайды деген сёз жюрюгенин эсге салып, Къабарты-Малкъарны халкъын алгъышлагъанды, ол насыпды болурун, экономика жаны бла айныырын сюйгенин билдиргенди. «Сиз юччю болсагъыз, бизни жашауубуз да аллай бир тынчлыкълы боллукъду. Арабызда ата-бабаларыбыз къурагъан кьарындаш байламлыкъланы сакъларча, бизге Аллах ючч-къарыу берсин!»-дегенди ол ахырында.

Арсен Канков, бизни жаныбыздан болушлукъ керек болса, биз бар онгубузну аярыкъ тюйюлбюз деп, сёз бергенди. Кеси да, Сергей Багапшны чакъыргъанына ыразы болуп, Абхазиягъа бармай кьалмазлыгъын айтханды.

Абхазияны Президенти кьысха заманнга келген эди, алай аэропортха кетерни аллында, Абхазияда уруш болгъанда Къабарты-Малкъардан ары кеслери ыразылыкълары бла барып, жигитча ёлген жашланы Нальчикде эсгертмесине полле салмай кеталмагъанды.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Билим бериуде тюрлениуле аны качествосу бла байламлыдыла

Билимни качествосу бла къаты байламлы болгъанларын эм бу жаныччылыкъ кёп тюрлю проблеманы кьозгъарыгъын, аны бла бирге устазланы аттестациялыкъ системаса да бир жерде туруп турмазлыгъын докладчы чертип айтханды.

Кенгешде биогюннгю школ кьалай болургъа керекликсини, окъуту – юйретиу процесс не халда бардырылса хайырлы болгъуъну юсюнден Нальчикни тёртюнчю номерли орта школуну директору Римма Нагоева, экинчи номерли лицей-школуну завучу Сергей Соколовский, 74-чю номерли НШДС-ны директору Хочулаяны Зайнаф, ючюнчю номерли орта школну завучу Алим Хашукаев, дагъыда башхала сёлешгендиле. Ала биогюннгю билим бериуню баш борчларындан бири – сабийлени окъуй, жаза билирге юйретгенден сора да, алагъа устаныкъ сайлагъа юйретиу болгъанын белгилегендиле.

Министр С.Шхагапсоев, жыйылгъанланы алларында сёлеше, 21-чи ёмюр информацияны ёмюрю болгъанын чертип, билим бериу системаны алда алыкъа уллу тюрлениуле сакъланайдыла, дегенди. Биогюннгю окъутуу-юйретиу процесс не жаны бла да билимни, кесини акъылын кёрпюзте, оюмун айта билген инсанны ёсдюрюуге буруулгъа керекликсин айтханды. «Билим бериуню модернизациялау» комплекс проектни жашауда бардырыу устазладан профессионал ышланланы эм тутхан ишлерине уллу кёллюлюк этмеуню излегенин белгилегенди, аланы жангы окъуу жылны башланнганы бла алгъышлагъанды.

-Биогюн жетишимлени санап турургъа угъай, сагъыш этдирген затланы юсюнден айтыргъа сюеме,-дегенди Людмила Федченко кесини сёлешиуюнде. - Биринчи сентябрьден башлап, школлада устазлагъа иш хакъ тёлеу жангы системагъа кёре бардырылыкъды, дейсиз. Алай биз алыкъа озгъан жыл ол жаны бла бу майда сынауну кёрюмдюлерин билмейбиз. Аны себепли бу жангычылыкъ сагъыш этдиреди. Нек дегенде хар адамгъа тергелген финансирование болса, устазланы санын азайтырыгъа, окъуучуланы бирси школлагъа юлеширге тюшмеми? Педагоглану, айтылгъанча, иш хакъларына жукъ къошулурму деген соруула да чыгъадыла. Арт он жылны ичинде школлада къурда жангыдан-жангы реформаланы чыгъаргъаннай турабыз. Ол да устазлагъа бек кюйынды.

Людмила Михайловнаны сёлешиуюнден сора министр, чыкъгъан соруулагъа жууапла берип, жыйылгъан устазлагъа халны ангылатыргъа кюрешгенди:

-Озгъан юч жылны ичинде билим бериуню игилендириуге деп Федеральный бюджетден 650 миллион, «Билим бериуню модернизациялау» деген проектге хорлагъанлыкъ ючюн 320 миллион, дагъыда республиканы бюджетинден 90 миллион сом ахча бёлюннгени. Республиканы тарыхында аллай иш болмагъанды. Озгъан жыл бардыргъан сынаубуз а иш хакъ тёлеуню жангы системасына кёчерге боллургъун кёргюзтгенди,-дегенди ол.

Кенгешде, тёрде болуучусуча, тюрлю-тюрлю конкурслада хорлагъанланы атларды да белгили болгъандыла. Алагъа саугъала берилгендиле.

Школланы жангы окъуу жылгъа хазырлыкъларына кьарагъан комиссия белгилеггенге кёре, шахарда биринчи жерни 28-чи номерли орта школ, экинчи жерни тёртюнчю номерли школ, ючюнчю жерни уа тогъусунчу эм оноючюнчю номерли школла алгъандыла, ала барысы да Билим бериу министерствону атыйдан сыйлы грамотала бла саугъаланнгандыла.

Кенгешде Нальчикни билим бериу управлениясына байыл 90 жыл болгъаныны юсюнден да айтылгъанды. Жыйылгъанланы бу байрам бла бешинчи номерли школну окъуучулары эм жаш жырчы Джашелана Алибек алгъышлагъандыла.

Устазланы август кенгешлеринде дагъыда бир жиря тёре барды – ол да жаш специалистлени педагоглана санына къошууду. Быйыл 23 къыз кеслерини жакъуалырын школ бла байламлы этерикдиле.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

КЪАРАУ-КОНКУРС

Саугъагъа – 66 минг сом

Элбрус районда жангы окъуу жылгъа билим бериую учрежденияларын бек иги хазырлагъа аталгъан тёрели кьарауконкурсну итоглары чыгъарылгъандыла. Аланы арасында хорлагъанга гимназия саналгъанды. Экинчи жер Тырнауза 3-чю номерли школгъа, ючюнчю жер лицейге берилгенди. Билим бериую эл учрежденияларыны арасында жерле былай юлешиннгендиле: Лашкутяны орта школу - биринчи, Быллымны – экинчи, Терс - Кьолну школу ючюнчю жерлени алгъандыла.

«Башланнган школ – сабий сад» комплексленi кьарау-конкурсларында Быллым элни «Башланнган школу – сабий садына» биринчи жер берилгенди. Нейтрино посёлканы «Башланнган школу – сабий сады» экинчи жерге, Тырнауузну «Биринчи номерли башланган школу – сабий сады» ючюнчю жерге тиймишли болгъандыла.

Районну администрациясыны башы алчы жерле ючюн тохташдыргъан саугъа – 66 минг сомду.

А. ТАЛАЕВ.

Промышленность

Товарларына тарыгъыу келмейди

Прохладный шахар округну «Кавказкабель» кабель завод» акционер общественоу кьыралны промышленность рыногунда уллу сурам болгъан кючлю кабельлени бир ненча тюрлюсюн чыгъарып тургъанлы 50 жыллгъа жууукъ заман ётгенди. Ол кеси да Россей Федерацияны «Электрокабель» ассоциациясыны члениди. «Роснефть», «Лукойл», «Сибирьнефть» кибик атлары бизни кьыярдалан тышында да белгили предприятиля аны продукциясын ишлеринде хайырланып тургъанлы иги кесек жыл озгъанды. Прохладныйчилени товарларыны качестволары осал болгъаныны юсюнден аладан бир кере да тарыгъыу келмегенди.

Рынокда кесини жерин тапхан щёх эм ишни сюйген жигер коллектив заказланы иелерине кезиюнде тапдырыугъа, качество кёрюмдюлени игилендире барыгъа кесини бек сыйлы борчунча кьарайды. Ол озгъан жылны аягъында нефтьни жерни тюбиндеи чыгъарыуда хайырланылгъан электронасосларгъа керекли кабельни жангы тюрлюсюн производствога сингдирген эди.

Быйылны биринчи жарымында, ол биийк хайырлы жангы продукцияны сатып алыргъа сюйгенлерин билдирипт, жыйырмадан артыкъ заявкала келгендиле. Анга предприятияны келечилери юччлендирилген жангы кабельни жылны озгъан кезиюнде Москвада «Электро-2008», Самарада «Энергетика-2008», Тверьде «Энергетика. Электротехника» деген кёрмючледе кёргюзтгенлери ахшы себеплик эттенди.

Келген заявкалагъа тийишлиликде кавказкабельчуле юсюбюздеги жылны биринчи жарымында хайырланыучулагъа 1 миллион 800 минг сом багъасы товар продукция жибергендиле. Алыучуланы ыразы этер, кеслерине да иги хайыр тюшюрюр ючюн, ала мындан арысында да жигер урунур, жылны прогноз кёрюмдюлерин артыгъы бла толтурур ючюн, кьолларындан келгенни аямазгъа айтадыла.

Бизни корр.

Жаш политикде

Ахшы тёрелерибизге таянып

Къабарты-Малкъарны Парламентинде Жаш тёлю палатаны Урунуу эм социальный политика жаны бла комитетни председатели «Перспектива» жамауат организацияны председатели Аслан Шипшев «Жаш тёлю парламентарий - 2008» деген битеуроссей конкурсда алчыланы саныа чыкъгъанды.

Эришиуле «Единая Россияны» Жаш тёлю гвардиясы» жамауат организацияны эм билим бериу жаны бла федеральный агентстводу жаш тёлюню ишлери, сабийлени къорулау жаны бла управлениясыны башламчылыкъларыбла бардырылгъандыла. Конкурсну финалы РФ-ны Федеральный Жыйылыуыну Кьырал Думасында ётгенди эм анга Россейни субъектлеринде законла чыгъарыучу органларыны жаш тёлю палаталарыны 15 келечиси кьатышханды. Эришиулени жюрисине башчылыкъны белгили спортчу, Кьырал Думаны Председателини орунбасары Светлана Журова этгенди.

Сынауларгъа кёргюзтюлген ишлени арасында бек кьарыулугъа Татарстандан Владислав Кунгуровну проекти саналгъанды. Дагъыда экн жаш парламентарий - Къабарты-Малкъардан Аслан Шипшев бла Нижегородский областьдан Дарья Мартынова - конкурсну призёрлары болгъандыла.

Аслан Шипшев ёксюз сабийлени социальный жаны бла къорулау бла байламлы проект хазырлагъанды. Аны оюмуна кёре, ата-анасыз кьалгъан сабийни къыралны кьарауна бермей, ол жууукъларины юйюрлеринде ёссе игиди. «Кавказлы халкълада аллай тёре эртеден да жюрюйдю», - дейди Аслан.

Светлана Журова Аслан Шипшевни ишин энчи белгилегенди. «Мен, Юйюрю, ата-аналыкъны, сабийлени къорулау жаны бла комиссияны келечисича, проектни адет-тёреле кьаты сакъланнган республикадан жаш адам хазырлагъанын бек магъаналыгъа санайма, - дегенди ол. - Биз бу ишни жангыдан тинтириксиз, анда айтылгъан предложенияла федеральный законопроектге кьошулургъа да боллукъдула».

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Суратны **Ирина БОГАЧЁВА** алгъанды.

Иш хакъ – къармашханга кёре

Кьашхатауда орта школну директору Уяналаны Зухургъа жангы окъуу жылгъа кьалай хазырланнганларын, быйыл окъутуюйретиу ишде не жангылыкъла боллукъларыны юсюнден соргъамымда, былай айтханды:

- Школну, экн сабий садны да ремонтун бошагъанбыз. Он ишге Черек районну администрациясы 500 минг сом берген эди. «Нюр» сабий садны башын жапхандыла, анда суу, канализация барган быргъыланы да алышындыргъандыла. Полланы да жангыртыргъа тюшгенди.

Бу ишлени асламысын ата-ананла тамамлагъанларын белгилеп айтырмадыла. Алай бизге болушханланы атларын айтмай кьойсакъ жарамаз. Черек ГЭС-ни кьурулушун бардырган Хачим Кармоков, чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Черек-1» обществону директору Мокъаланы Руслан, школда ремонт этген Лелюкалаяны Хамит, сабий садда этиллик ишлени хар заманда да тапнан тамамлай билген Гасыланы Расул бизге не заманда да болушур кёрекли кьалмайдыла.

- Школугъуз миллион сом грант кьолу болгъан эди. Аны уа не затха кьоратдыгъыз?

- Анга бир компьютер класс, экн кабинетге мебель, сора математикадан дерс бардыргъанлагъа керекли оборудование алгъанбыз. Дагъыда юч устазыбызны устализ кьалырын ёсдюрюрге Москвада курслагъа жиберирге онг тапханбыз.

- Ол игиди. Шёндюгю излемлеге кёре уа алыкъа кёп иш этерге керекди, энди школгъа болушлукъ боллукъ тюйюлмюдю?

- «Билим бериуню жангыртыуну комплекс проектин сингдириу» деген программагъа кёре Кьашхатауну бла Аушигерни школлары ишлейдиле. Аны юсю бла бизни окъуу юйге экн бла жарым миллион сом ахча берилгенди. Ол ахчагъа биз а химия, физика кабинетлеге оборудование алыргъа, мебель магъарыргъа да онгла тапханбыз.

- Белгилисича, жангы окъуу жылда компьютерни, башха оборудованияны да алырыгъанлы, дерсин бардыралмагъан устаз боллукъ тюйюлдю. Ол жаны бла уа сизде хал кьалайды?

Педагоглары Нальчикде устазланы усталыкъларын ёсдюрген институтда «Окъутуу-юйретиу ишни кьураууда интернет технологияла» деген курслада окъуп келгенди. Энди районгарбы устазланы ол затлагъа Кьашхатауну школунда юйренирге онг табарыкъдыла. Башында аты айтылгъан институтдан келип юйретирикдиле аланы.

- Жангы окъуу жылда устазлагъа иш хакъны тёлеуде тюрлениуле боллугъу уа керти хапармыды?

- Иш хакъны тёлеуню жангы системасын биринчи сентябрьден хайырланып башларыкъбыз. Устазны иш хакъы энди экн кесекден кьураллыкъды: мурдор эм кёллендирген кесекле. Дерсле бергени ючюн мурдор кесегин алады устаз. Дерсден сора окъучуланы дефтерлерине, дневникларине кьараргъаны, планла жазгъаны кюре, анга классындагыланы билимлери иги болса, ачыкъ дерсле бардырса, ЕГЭ-де кёрюмдюле кьуундырсала, аны сабийлери олимпиадалада алчы жерлени алсала, иш хакъны кёллендиргеи кесегине да иги кесек ахча кьошулургъа боллукъду.

Устаз ол ишлени кьалай бардырганын тинтип, балла салыр ючюн, оноучу совет кьуралады. Ары уа ата-аналадан, тамата классланы осучуучуларындан, устазладан да бир ненча адам киреди. Аны хайырындан бир-бир устазла алгъанларча иш хакъ бла кьаллыкъдыла, иги кьармашханланы уа хакъларын кёбейтирикдиле.

Ушакъны **МАМАЙЛАНЫ Алий** бардыргъанды.

БИБЛИОТЕКА ИШ

КъМР-ни Миллет библиотекасыны краеведение бёлюмю окъуучу эм кёп келгенледен бириди. Жай юнледе окъуна анда студентле неда алимле олтурурт, ишлемеген хазна заман болмачуду. Сёзсюз, ол бу бёлюмде сакъланнган китапланы изленген бла байламлыды.

Асламында бери студентле, школчула, илму кьуллукъчула келедиле. Жангы окъуу жылны аллында, краеведение бёлюмню таматасы Гергьокъланы Лейля бла тюбешип, аланы ишлерини, анда кьаллай жангылыкъла болгъанларыны, окъуучуну ишин жеңгиллендирирча кьаллай амалла кьурагъанларыны юсюнден сорама.

Эм башха окъуучуну сейирин салабыз

- **Каталогну магъанасы уллуду. Аны юсюнден толуракъ айтсанг эди.**

- Ол башында санагъан сфералагъа тилни, тарыхны, литератураны, кьыралликъ бла правону да кьошуп, ала бла байламлы статьяланы барын да каталогда табаргъа боллукъду. Аны жыйыщдырргъан харкюнюк ишди. Ол окъуучуугъа таплыкъгъа деп этиледи. Каталог бла ишлей билмегенлени юйретиргеге да тюшеди.

Бёлюмде кьыланы хар бирини кесини энчи жумуу барды. Адрайланы Жамиля «Заман» газетде, «Минги-Тау» бла «Эльбрусоид» журналлада басмаланнган статьяланы жазып алады. Къабарты тилде чыкъгъанла бла Мадина Шибзухова кюрешеди. Елена Бизирова уа орус тилде чыкъгъанлагъа жууапльды. «Северный Кавказ», «Хроника краеведа» эм «Культурная жизнь Юга России»-бла уа мени бойнумдады. Законла, бегимле бла ишлеген бютюнда кьыйыныды. Аланы хар жангы басмаланнганын да кьошуп турабыз. Окъуучу аланы терк-терк излейди.

Быйыдан башлап, «Электронный сводный систематический краеведческий каталог» деп аны бла ишлеп башлагъанбыз. Ары хар бёлюмден бир кьуун адам кирип, кеси энчи болуп, он алай кьуралгъанды. Бизден барган кьызла краеведениеде сакъланнган карточкаланы он электронлу каталогга кьошадыла. Ары бу бёлюм кьурала, бюгюн чыкъган литературага дерибары да кирликди. Искусстводан башлап, жылны ахырына аны бошар муратлы эдик да, ол жумушну тамамлап, экономикагъа жеттенбиз.

- **Лейля, сизде, электронлу каталогда да материалла бирча эселе, аланы кьыатларда уа керекмиди?**

- «Электронлу каталог жыйыщдырылып бошалса, краеведение бёлюмдегин кетерликмисе?»-деп соргъанла да бардыла. Кеткерлик тюйюлме. Нек дегенде компьютерни ишлемеген, бузулгъан кезиулери да болады. Он техникады, аны не боллугъун киши билмейди. Бёлюмде уа карточкала туруп турлыкъдула. Окъуучу изленген материалын не заманда да тапхан этерикди, компьютерни ишлерин сакълап турмай. Аны себепли экн вариант да керекди-де деп оюмум алайды. Дагъыда компьютер бла ишлей билмегенле бардыла, алагъа бизни бёлюмге келген хайырлыды.

- **Краеведение бёлюмге жангы китапланы тюшюую кьалайды?**

- Законнга кёре, библиотекагъа хар жангы китапны беш экземпляры келирге керекди. Арт жыллада кёп авторла кеслерини ачкаларына чыгъаргъанлары себепли китапны багъасы иги кесек болуп, бизге жетмей да кьалады. Он кезиуде, басманы тематасына кьагъыт жазып неда автор бла тюбешип, бир-экн экземплярны алабыз. Мария бла Виктор Котляровланы Беш-Тау ауузну да юслеринде жангы альбомлары бизге жетмей тура эдиле да, кёп болмай аланы да фондубузгъа кьошлагъанбыз.

Сора Майкопда, Москвада, Санкт-Петербургда басмаланнган китапланы да излеучюдю окъуучу. Он заманда, жылгъа бир кере болса да, библиотеканы директорлугу хайырындан ача табып, аллай литератураны да бёлюмге тюшерча этебиз. Бек керекликни сатып да алабыз. Кёп болмай тюкенден 12 минг сомгъа 28 китапны сайлагъанбыз. Жюрек кьыйынлыбыз жокъду «Эльбрус» китап басмагъа. Тийишлисича, анда басманланнганла бёлюмге келмей кьалмайдыла. «Эль-фа» бла да хазна кьыйналмайбыз.

Китапла багъа болуп, кёп окъууучу сатып алалмайды. Аны себепли бери келедиле, бютюнда Къабарты-Малкъарны тарыхын окъуй турул, ол дисциплина уа хар окъуу юйде да барды.

Илму бла кюрешген окъууучуларыбызны саны жыйырма алтыгъа жетеди. Ала ишлегенлери себепли бизге солуу юнледе келир амал табадыла. Бёлюмге жангы китап тюшсе, телефон бла сёлешип, билдирген этебиз. Келип, аны бла танышып кетедиле.

Дагъыда краеведение бёлюмню ишини энчилиги-бизге тюшген китапла кьарт болмайдыла. Башхала бир кьауум жылдан эскилени кетерген этедиле,биз а угъай. Биз аланы сакъларгъа керекбиз. Ол амалтын тышлары эски, хыйыл болсала, жылтырыгъан бетлерин да жангыртыр ючюн, реставрация бёлюмге беребиз да, тап халда алабыз артха.

- **Миллет библиотеканы бёлюмлери жарашдыргъан жукъа справочниклени (указательлени) да кёрюрге боллукъду. Ала бла кимле, кьалай ишлейдиле?**

- Бу илму-тинтиу ишди. Каталог хазырлагъанбыз сора, ауурлугъу бла указательле» ден аллай илму ишле бардыла. «Библиографический указатель» деп аллай илму ишле чыгъарабыз. «История Кабардино-Балкарии с древнейших времён и до наших дней» деген хазырды. Ол экн том болуп чыгъар деп ышанабыз, ахча болмай, басмаланмай турады. «История городов и сёл» деген указательни да бошагъанбыз. Ары республикада шахарланы бла эллени тарыхлары киргенди.

Бусагъатда «Писатели Кабардино-Балкарии» деген указатель бла мен бла Нагаева Тамара ишлей турабыз. Илму институт бек толу справочник чыгъаргъанды. Биз а анга кьошагъа кьар жазыучуну, аны чыгъармаларыны юсюнден жазылгъан материалланы жыйыщдырабыз. Ары малкъар, кьабарты, орус жазыучула да киредиле, бир кьауум бёлюмден кьурапгъанды. Дагъыда школлада устазла, ОМИ-де ишлегенле да излеучюдюле «Календарь знаменательных дат» дегенни. Келир жылныкъы хазырды. Учёный советден ётери кьалып турады.

- **Сиз дайым кёрмючле да кьурайсыз. Аланы темалары кенг болуучуду, юбилейледен башлап байрамлагъа дери. Бир-бирде уа бир темагъа аталыучуду. Ол а не бла байламлыды?**

- Бёлюмню кесини энчи планы бардыла. Анга эм календарьгъа кёре кьуралады ишибиз. Кёрмючле уа юч тюрлю болабыла: юбилейлеге аталып неда бир теманы алабыз эм жангы китапладан да кьурайбыз. Юбилей кесиниз англайсыз, бир белгили адамны туугъанны бла байламлыды. Темала уа кенг болуучуду: экологиягъа да жоралайбыз, 23-чю эм 9-чу майда аскер патриот юйретиуге, республика даражада бардырылгъан байрамгъа да атайбыз. Сёз ючюн, бусагъатда жарыкъландырыучулагъа аталгъан кёрмюч ишлейди. Жууукъ заманда уа Кьырааллыкъны юнюне жоралар муратлыбыз.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.